Ulkoministeriö Neuvostoraportti EU/6/2024-UM-106

Koskela Jussi 4.6.2024

Eduskunnalle tiedottaminen / ulkoasiainneuvosto (kauppa) 30.5.2024

Ministerit keskustelivat kaupasta ja kilpailukyvystä sekä EU:n kauppapolitiikan tulevaisuudesta. Vpj. Dombrovskisin ja jäsenmaiden näkemykset EU:n kauppapolitiikan suunnasta olivat samansuuntaisia. Keskustelussa tuettiin yleisesti näkemystä kaupan keskeisestä roolista kilpailukyvyn edistämisessä sekä tämän edellyttämää vahvempaa koherenssia sisämarkkinasääntelyn ja kauppapolitiikan välillä. Monessa puheenvuorossa kannatettiin EU:n kauppapolitiikan avoimuutta ja kauppasuhteiden, markkinoiden ja toimituslähteiden monipuolistamista eri tavoin. Moni jäsenmaa tuki avoimuuden lisäksi valmiutta ottaa käyttöön EU:n kaupansuojatoimia, jotta kilpailuasetelmaa voidaan tasoittaa ja puuttua epäreiluihin kauppakäytäntöihin. Dombrovskisin tavoin peililausekkeita vastustettiin tai niitä kohtaan ilmaisiin huolta tai varovaisuutta useassa puheenvuorossa.

EU-Afrikka-kauppa- ja investointisuhteiden kehittämisen suuri merkitys vahvistettiin. Taustalla ovat taloudelliset syyt ml. raaka-aineiden saanti, mutta myös geopoliittinen tilanne sekä Eurooppaan suuntautuvan muuttoliikkeen hillitseminen. Tarvitaan molempia osapuolia hyödyttävää yhteistyötä. Jäsenmaat peräänkuuluttivat kauppa- ja kehityspolitiikkojen hyödyntämistä yhdessä sekä synergioiden etsimistä. Sopimus- ja muita järjestelyjä tulee kehittää joustavasti. Nostettiin esille EU:n yksipuolisen sääntelyn vaikutukset. Global Gateway todettiin hyödylliseksi yhteistyövälineeksi, johon liittyy kuitenkin kehittämistarpeita.

Muissa asioissa pj. informoi ministereitä EU:n eriyttämispolitiikasta, jonka mukaisesti kauppaan Israelin siirtokuntien kanssa ei sovelleta EU-Israel-kauppasopimuksen etuuskohtelua.

Epävirallisessa lounaskeskustelussa käsiteltiin WTO:n ministerikokouksen tuloksia. Jäsenmaat esittelivät tunnettuja kantojaan.

Ministeri Tavio keskusteli kokouksen jälkeen Saksan valtiosihteeri Philippin kanssa kauppapolitiikan ajankohtaisista kysymyksistä kahdenvälisesti.

1. Esityslistan 10252/1/24/REV2 hyväksyminen

Hyväksyttiin.

2. A-kohtien listan (10312/24) hyväksyminen

Hyväksyttiin.

Latvia käytti puheenvuoron kaikkien Venäjän ja Valko-Venäjän viljan tullien korottamista ja jatkotoimia koskevan yhteislausuman allekirjoittajien ml. Suomen puolesta ja piti ko. päätöstä erittäin tärkeänä.

3. Kauppa ja kilpailukyky – EU:n kauppapolitiikan tulevaisuus

Pj. (BE kauppaministeri) totesi keskustelun aiheesta erityisen ajankohtaiseksi lainsäädäntökauden tullessa päätökseen ja keskustelua käytäessä uuden komission strategisesta ohjelmasta. Lisäksi taustalla on Lettan raportti ja kohta odotetaan Draghin raporttia.

Viimeiset viisi vuotta eivät ole olleet helppoja kauppajärjestelmään kohdistuneiden shokkien ml. pandemian, Venäjän hyökkäyksen ja protektionismin nousun vuoksi; EU on kuitenkin pystynyt selviytymään vaikeina aikoina. Monenkeskinen sääntöpohjainen järjestelmä on paras keino selviytyä toimintaympäristössä, jossa geopolitiikka korostuu. Toisaalta avoimuuden lisäksi tarvitaan valmiutta suojella sisämarkkinaa epäreiluilta kauppakäytännöiltä. Pj. kävi läpi keskustelua varten jakamiaan kysymyksiä.

Komission vpj. Dombrovskis piti aiheen käsittelyä tärkeänä, mutta korosti näkemystenvaihdon olevan alustavaa huomioiden lähestyvä siirtyminen uuteen komissioon sekä Euroopan parlamentin vaalit.

Mitä tulee kauppapolitiikan tulevaisuuteen, Dombrovskisin mielestä on selvää, että EU ei voi saavuttaa tavoitteitaan keskittymällä vain itseensä so. sisämarkkinasääntelyyn; EU tarvitsee kauppapolitiikkaa luodakseen hyvinvointia. Lettan raportissa todetaan hyvin, että kauppa on välttämätön työkalu, jotta EU:n sisämarkkinaan perustuvaa vaikutusvaltaa voidaan hyödyntää. Kauppapolitiikalla tulee tavoitella markkinoillepääsyä ja kriisinkestävyyttä vahvistamalla EU:n pääsyä kriittisiin raaka-aineisiin. Lisäksi tulee suojella sisämarkkinaa epäreiluilta kauppakäytännöiltä. EU:n tulee pystyä antamaan kauppakumppaneilleen kilpailukykyisiä tarjouksia, mikä edellyttää, että koherenssi eri EU-politikkojen välillä on huomioitu. Kauppapolitiikalla tulee myös luoda olosuhteet kilpailukyvylle ja talouden tehokkuuden ja mittakaavaetujen toteutumiselle sekä suojautua kolmansien maiden teollisuuspolitiikkoja vastaan, mikä on osa EU:n taloudellisen turvallisuuden strategiaa.

Tämä tarkoittaa panostamista kauppasopimusten toimeenpanon valvontaan ja vastavuoroisuuteen, mutta myös kahden- ja useanvälisten räätälöityjen kauppasopimusten ja muiden järjestelyjen solmimiseen. EU-tarjooman kehittämisen ohella on tarve varmistaa kauppapolitiikan hyväksyttävyys kotimaassa – tässä kaikilla on vielä tehtävää.

Dombrovskis peräänkuulutti sellaista kestävän kehityksen agendaa, joka hyödyttää kaikkia osapuolia. Kauppapolitiikka on voimakas työkalu kestävyystavoitteiden ajamiseksi, mutta tämä ei saa johtaa peililausekkeiden (mirror clauses) käyttöön. Näiden käyttäminen kääntyisi EU:ta vastaan aikana, jolloin EU tarvitsee yhteistyötä kolmansien maiden kanssa ml. taloudellisen turvallisuuden saralla.

Keskustelussa tuettiin yleisesti näkemystä kaupan keskeisestä roolista kilpailukyvyn edistämisessä sekä tämän edellyttämää vahvempaa koherenssia sisämarkkinasääntelyn ja kauppapolitiikan välillä, jotta edellisessä huomioitaisiin EU:n globaalin kilpailukyvyn tarpeet. Tämä koskee kolmansille maille asetettavia vaatimuksia mutta myös EU-yritysten kasvavaa hallinnollista taakkaa. Tarvitaan kattavampia vaikutusarvioita, jotta ulkoiset vaikutukset voidaan huomioida. Nostettiin esille tarve sääntelyn kumulatiiviselle analyysille.

Monessa puheenvuorossa kannatettiin EU:n kauppapolitiikan avoimuutta ja kauppasuhteiden, markkinoiden ja toimituslähteiden monipuolistamista eri tavoin. EU only –sopimusarkkitehtuuria tuettiin muutamassa puheenvuorossa.

Moni jäsenmaa nosti esille tarpeen päästä eteenpäin sopimusneuvotteluissa mm. Mercosurin ja monen muun kumppanin kanssa. Joustavuutta ja maakohtaista lähestymistapaa pidettiin tärkeänä. Tuettiin myös transatlanttisten kauppasuhteiden vaalimista sekä yhteistyötä CPTPP:n kanssa. EU:n tulisi

säilyä houkuttelevana kauppakumppanina. Todettiin lisäksi tarve kehittää kauppasuhteita Persianlahden maihin.

Kumppanuuksia pidettiin tärkeinä kriittisten raaka-aineiden ja digitaalisen kaupan näkökulmasta. Kauppa- ja teknologianeuvostojen (TTC) hyödyntäminen sai niin ikään kannatusta. Tuettiin WTO:n roolia.

Moni jäsenmaa tuki avoimuuden lisäksi valmiutta ottaa käyttöön EU:n kaupansuojatoimia (TDI), jotta kilpailuasetelmaa (LPF) voidaan tasoittaa ja puuttua epäreiluihin kauppakäytäntöihin. Samanaikaisesti korostettiin TDI-välineiden evidenssiin perustuvaa, kohdennettua ja oikeasuhtaista käyttöä. Toivottiin myös käytettävissä olevien keinojen tarkastelua ja mahdollista modernisointia. Yrityksiä tulisi kuunnella kaupansuojatoimien käytössä. Kauppasuhteiden vastavuoroisuutta ja kaupansuojatoimien sekä WTO-riitojenratkaisun käyttöä tuettiin, samoin kuin defensiivisiä intressejä erityisesti maataloudessa. Peräänkuulutettiin EU:n yhtenäisyyttä kaupansuojatoimien käytössä ja korostettiin tarvetta huomioida kauppapolitiikan hyväksyttävyys kotimaassa.

Dombrovskisin tavoin peililausekkeita vastustettiin tai niitä kohtaan ilmaisiin huolta tai varovaisuutta useassa puheenvuorossa. Hiilirajamekanismi (CBAM) nähtiin esimerkkinä älykkäästä peililausekkeesta. Yksi jäsenmaa tuki peililausekkeiden käyttöä avoimesti todeten, että kauppapolitiikka tulee linkittää EU:n sosiaalisiin ja ympäristötavoitteisiin. Tämä edellyttää peililausekkeiden käyttöä, sillä EU-yritysten kilpailuasema heikentyy kolmansien maiden matalampien standardien vuoksi. On tarkoituksenmukaista tukea kolmansia maita EU:n uusien kestävyysinstrumenttien toimeenpanossa mm. teknisen avun ja Global Gatewayn kautta.

Nostettiin esille teollisuuspoliittisten toimien määrän voimakas kasvu viime vuonna. Näistä 70% on ollut kauppaa vääristäviä. Peräänkuulutettiin valtiontukien rajoittamista EU:n sisämarkkinoiden fragmentaation estämiseksi.

Taloudellisen turvallisuuden suhteen toivottiin tasapainoista lähestymistapaa.

Nostettiin esille myös EU:n investointisuojamallin edistämistä koskeva pattitilanne, johon tarjottiin ratkaisuksi jäsenmaiden solmimia kahdenvälisiä sopimuksia.

Suomi totesi, että kauppaa ei tulisi nähdä riskin lähteenä, vaan EU:n kilpailukyvyn edistämisen välttämättömänä osana. Ilman laajenevaa kauppaa EU ei pysty olemana kilpailukykyinen maailmassa, missä kasvu sijoittuu EU:n ulkopuolelle. Lettan raportti on siinä oikeassa, että sisämarkkina ei ole saari, vaan osa globaalia taloutta. Sisämarkkinasääntelyssä tulee ottaa ulkosuhteet ml. kauppapolitiikka paremmin huomioon. Tasapaino tässä suhteessa on tärkeää, jos EU aikoo olla uskottava neuvottelukumppani. Suomi totesi olevansa samaa mieltä siitä, että peililausekkeisiin on suhtauduttava varovaisesti, koska ne voivat monimutkaistaa kauppasuhteita. EU:n tulee määrittää eurooppalainen lähestymistapa taloudelliseen turvallisuuteen ja lähteä siitä, että kauppasuhteiden laajentaminen ja monipuolistaminen ovat tärkeitä keinoja hallita riskejä. Kriisinkestävyyden varmistaminen edellyttää joskus hallitusten toimia ja rajoituksia, mutta usein kannustimet ja markkinaperustaiset ratkaisut toimivat aivan yhtä tehokkaasti. Suomi peräänkuulutti tehokkuutta ja pragmaattista lähestymistapaa kauppaneuvotteluihin. Kauppasopimusten lisäksi EU:n tulee tavoitella aktiivisesti myös muun tyyppisiä sopimuksia. Tulisi solmia kumppanuuksia strategisten kumppanien kanssa kattaen mm. cleantech- ja digitaaliset teknologiat ja samanaikaisesti vahvistaa EU:n pääsyä mm. kriittisiin raaka-aineisiin. Kahdenvälisten sopimusten lisäksi Suomi tukee alueiden välisten vuoropuhelujen kehittämistä esimerkiksi Tyynenmeren alueen kauppayhteenliittymän (CPTPP) kanssa.

Dombrovskis vahvisti kauppapolitiikan olevan tärkeä osa kilpailukykyagendaa. Tarvitaan tasapaino eri EU-politiikkojen ja kolmansien maiden kanssa tehtävän yhteistyön välille.

4. EU-Afrikka-kauppa- ja investointisuhteet

Pj. totesi aiheen olleen edellisen kerran esillä epävirallisessa ministerikokouksessa Ranskan kaudella Marseille'ssa. Nyt on aika tilannekatsaukselle huomioiden vuona 2022 järjestetty EU-AU-huippukokous, missä sovittiin EU:n tuesta mm. Afrikan maanosan kattavalle vapaakauppa-alueelle (AfCFTA). Afrikka on monella tapaa tärkeä prioriteetti. Alueella on suuri kasvupotentiaali ja ko. maat ovat tärkeitä raaka-aineiden tuottajia, mikä on huomionarvoista EU:n diversifiointitarpeiden vuoksi. Yli 90% Afrikan maiden viennistä suuntautuu EU:hun tullivapaasti eri järjestelyjen pohjalta. Kenian kanssa vastikään solmittu talouskumppanuussopimus (EPA) on tähän mennessä kunnianhimoisin. Angolan kanssa neuvoteltua kestävien investointien helpottamissopimusta (SIFA) aletaan toimeenpanna lähiaikoina; SIFA-sopimuksia neuvotellaan Ghanan ja Norsunluurannikon kanssa seuraavaksi. Kumppanuuksien Afrikan maiden kanssa tulee hyödyttää molempia osapuolia.

Dombrovskis muistutti Afrikan vakauden olevan EU:n etujen mukaista erityisesti nykyisessä geopoliittisessa kontekstissa. Afrikan maiden väestö ml. keskiluokka kasvaa nopeaa tahtia ja mailla on merkittäviä raaka-ainevarantoja, joita EU:ssakin tarvitaan erityisesti kaksoissiirtymään. Kehitysnäkymien ja diversifiointitavoitteiden vuoksi Afrikan maat ovat EU:lle tärkeitä kumppaneita, joiden kanssa tulee kehittää molempia osapuolia hyödyttävää yhteistyötä.

EU:n kauppa- ja investointisuhteet Pohjois-Afrikan tai laajemmin eteläisen naapuruston maiden kanssa ovat erilaisia kuin Saharan eteläpuolisen Afrikan maiden kanssa. Eteläisen naapuruston maat näkevät itsensä siltana Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan. EU on niille tärkein kauppakumppani, mutta Kiina vahvistaa kilpailuasemiaan. EU on solminut kahdeksan eteläisen naapuruston maan kanssa assosiaatiosopimuksia, mutta niiden potentiaalista on hyödynnetty vasta pieni osa. Niinpä EU painottaa sopimusten täyttä toimeenpanoa. Alueen maissa sovelletaan tuonninkorvauspolitiikkaa, mikä on tarkoittanut käytännössä tariffien ulkopuolisten kaupan esteiden määrän kasvua. Uudet aloitteet voisivat koskea erimerkiksi energiaa ja cleantech-sektoria.

EU on Saharan eteläpuolisen Afrikan maiden suurin kauppa- ja investointikumppani. EU on solminut yhteensä 15 maan kanssa kuusi talouskumppanuussopimusta, joiden toimeenpano on kuitenkin ollut haasteellista. Monien alueellisten EPA-sopimusten toimeenpano on seisahtunut, joten EU on siirtynyt solmimaan sopimuksia yksittäisten maiden kanssa. Ulkoasiainneuvosto hyväksyi juuri neuvoston päätöksen Kenia-sopimuksesta, joka astuu voimaan 1.7. Kahdenvälisiä sopimuksia halutaan lisää, koska tämä reitti arvioidaan tuloksellisemmaksi.

EU tukee samanaikaisesti AfCFTA:ta ja tavoittelee kaupassa integraatiota EU:n ja Afrikan maanosan välillä ml. alkuperäsääntöjen osalta. Tärkeisiin yhteistyöhankkeisiin lukeutuvat kestävää kaakaota koskeva aloite sekä kumppanuudet kriittisiä raaka-aineita sekä energiaa ja cleantech-sektoria koskien. Myös SIFA-sopimukset ovat tärkeitä, samoin kuin EU:n Global Gatewayn hyödyntäminen, jotta EU:sta tulee houkutteleva investoija Afrikassa. On olennaista luoda synergioita eri yhteistyömuotojen välillä.

Dombrovskis muistutti, että EU:n viimeaikaisella yksipuolisella sääntelyllä, kuten metsäkatoasetuksella sekä pakkaus- ja pakkausjäteasetuksella, on vaikutuksia Afrikan maille.

Keskustelussa vahvistui yleinen käsitys EU-Afrikka-kauppa- ja investointisuhteiden kehittämisen suuresta merkityksestä. Tämän taustalla ovat taloudelliset syyt ml. raaka-aineiden saanti, mutta myös geopoliittinen tilanne sekä Eurooppaan suuntautuvan muuttoliikkeen hillitseminen. Tarvitaan molempia osapuolia hyödyttävää yhteistyötä.

Jäsenmaat peräänkuuluttivat kauppa- ja kehityspolitiikkojen hyödyntämistä yhdessä sekä synergioiden etsimistä. Tulee kehittää em. eri sopimusjärjestelyjä ja kumppanuuksia joustavasti. Osa piti tarpeellisena sopimusten modernisoimista eteläisen naapuruston maiden kanssa.

Global Gateway nousi esille hyödyllisenä yhteistyövälineenä, mutta samalla huomautettiin kehittämistarpeista.

Muutamassa puheenvuorossa kiinnitettiin Dombrovskisin lailla huomiota siihen, että peililausekkeilla ja yleensäkin autonomisilla toimilla on vaikutuksia Afrikan maihin. Yksi jäsenmaa vastaavasti piti tarpeellisena, että EU tukee kumppanimaiden pk- ja muita yrityksiä teknisen avun ja kapasiteetin vahvistamisen kautta sitoutumaan EU:n kestävyysagendaan. Sopimusten kestävän kehityksen lukuja tulisi vahvistaa.

Suomi totesi Afrikan olevan tärkeä Euroopalle strategisesti, geopoliittisesti sekä talouden ja kaupan näkökulmasta. Kauppa- ja investointisuhteita Afrikkaan on tarpeen vahvistaa tavalla, joka hyödyttää molempia osapuolia, ja avoimuus säilyttäen. Tähän tarvitaan rahoitusta. Esimerkiksi kauppa tukevaa kehitysyhteistyötä koskevalla rahoituksella voidaan vahvistaa Afrikan maiden talouksia, mikä edelleen hyödyttää kauppasuhteitamme. EU:n tulee tukea keskeisiä aloitteita, kuten AfCFTA. Kaupalla on merkittävä rooli siinä, että kehitysyhteistyö- ja velkariippuvuutta voidaan vähentää.

5. Muut asiat

Pj. viittasi EUH:n esille nostamaan informaatiokohtaan liittyen EU-Israel-assosiaationeuvostoon. EU:n ja Israelin välisessä kaupassa erotetaan tuonti Israelista ja miehitetyillä alueilla olevista siirtokunnista.

Dombrovskis vahvisti EU toistaneen kielteisen kantansa Israelin siirtokuntia kohtaan. Eriyttämispolitiikan mukaisesti kauppaan siirtokuntien kanssa ei sovelleta EU-Israel-kauppasopimuksen etuuskohtelua.

Lounaskeskustelu

Epävirallisessa lounaskeskustelussa käsiteltiin WTO:n ministerikokouksen tuloksia. Jäsenmaat esittelivät tunnettuja kantojaan.

Ministeri Tavion kahdenvälinen keskustelu Saksan valtiosihteeri Philippin kanssa

Keskustelussa käytiin läpi ajankohtaisia kauppapoliittisia kysymyksiä. Ministeri Tavio vahvisti Suomen haluavan uuden komission etenevän kauppaneuvotteluissa mm. Intian ja latinalaisen Amerikan maiden kanssa. Keskusteltiin mm. osallistumisesta tulevaan Ukraina-jälleenrakennuskonferenssiin.

Suomen edustajat
Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Tavio ja virkahenkilövaltuuskunta

Asiakirjat

Liitteet

Viite